

УДК 658.8:631.1.017.3

JEL Classification: Q12

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901056>

Н.І. ДІДЕНКО

Інформаційні ресурси у забезпеченні реалізації продукції дрібнотоварного виробництва

Мета статті - обґрунтувати можливість підтримки дрібних товаровиробників шляхом використання інформаційних технологій для забезпечення реалізації виробленої продукції.

Методика дослідження. Застосовувалися загальнонаукові методи. Теоретико-методологічною основою вивчення формування інформаційних ресурсів став діалектичний метод, праці українських вчених. У процесі дослідження використовувалися такі методи: економіко-статистичні - визначення динаміки частки продукції господарств населення і продуктивності виробництва, монографічне обстеження інформаційних сайтів; порівняльного аналізу (для систематизації наявного теоретичного матеріалу та практичного досвіду використання інформаційних технологій в Україні та за її межами); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків).

Результати дослідження. Досліджено структуру сукупних ресурсів сільських домогосподарств, частку продукції господарств населення у структурі валової продукції, а також продуктивність виробництва у господарствах населення. Обґрунтовано необхідність підтримки дрібнотоварних господарств через ймовірний ризик скорочення ними виробництва і нижчий рівень доходів сільського населення порівняно з жителями міст. Вивчено процес становлення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) в Україні. Підтримано і доповнено концептуальні положення створення ЦНАП об'єднаних територіальних громад (ОТГ) як інтегрованого офісу. Зазначено доцільність використання їхньої мережі для формування необхідної дрібнотоварним виробникам бази даних. Проаналізовано структуру інформаційних сайтів окремих обласних і районних адміністрацій. З'ясовано, що вони можуть слугувати основою інформаційних ресурсів у процесі формування інфраструктури підтримки малого підприємництва, забезпечення реалізації продукції дрібних товаровиробників.

Елементи наукової новизни. Запропоновано використання інформаційної мережі центрів надання адміністративних послуг для формування інформаційної бази, що міститиме пропозиції стосовно наявної сільськогосподарської продукції дрібних товаровиробників, певних видів сезонних робіт, контактну інформацію. Зазначена мережа може використовуватися і для формування кластерних структур. До створення інформаційної бази запропоновано залучати старост об'єднаних територіальних громад.

Практична значущість. Визначено необхідність орієнтації співробітників органів державної влади і місцевого самоврядування на практичні дії зі створення інформаційної бази, що забезпечить залучення дрібнотоварних виробників до організованого ринку, надасть допомогу безробітним щодо працевлаштування. Табл.: 3. Бібліогр.: 30.

Ключові слова: інформаційні технології; інформаційна мережа; центр надання адміністративних послуг; об'єднані територіальні громади; державні адміністрації; дрібнотоварне виробництво; особисті селянські господарства; господарства населення.

Діденко Надія Іванівна - науковий співробітник відділу ціноутворення та аграрного ринку, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: nididenko@ukr.net

Постановка проблеми. Продукція дрібнотоварного виробництва невеликих фермерських господарств і господарств населення становить вагомий частку в загальному обсязі сільськогосподарського виробництва. Проте в оглядовій перспективі деякі заходи уряду України можуть створити суттєві проблеми для господарств населення щодо збуту окремих видів продукції, насамперед молока, оскільки з метою підвищення його якості та

встановлення стосовно цього єдиних, адаптованих до норм ЄС вимог, заплановано здійснити обмеження надходження молока другого сорту на молокопереробні підприємства. Певні труднощі зі збутом викличе й обмеження подвірного забою тварин.

Рівень заробітної плати працівників сільського господарства залишається нижчим порівняно із середнім в Україні. Крім того, на думку окремих науковців, у майбутньому розмір пенсій сільських жителів порівняно з

пенсіями жителів міст буде меншим, і розрив між ними постійно зростатиме.

Через це дрібнотоварним виробникам мають бути запропоновані заходи, що сприятимуть збільшенню грошових надходжень, зокрема спрямовані на підтримку нових напрямів спеціалізації їхніх господарств. Одним із засобів реалізації такого завдання можуть стати інформаційно-технологічні (ІТ) інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти функціонування дрібнотоварних господарств у вітчизняній практиці висвітлено у працях В.К. Збарського [9], А.В. Збарської [8], В.Я. Месель-Веселяка [13], М.Й. Маліка [24] та інших, в яких досліджувалися можливості й напрями раціонального використання їхнього ресурсного потенціалу. Реалізацію продукції особистими селянськими господарствами досліджували О.М. Шпичак й І.В. Свиноус [26]. Становлення ЦНАП в Україні вивчала В. Пальчук [16]. Основні напрями діяльності сільських домогосподарств, особистих селянських господарств, сімейних ферм в аграрних кластерах окреслили М.Ф. Кропивко й О.В. Ковальова [11]. Разом із тим в опублікованих результатах дослідження не пропонується залучати дрібнотоварних виробників до організованого ринку за допомогою інформаційних технологій.

Мета статті - обґрунтувати можливість підтримки дрібних товаровиробників шляхом використання інформаційних технологій для забезпечення реалізації виробленої продукції.

Виклад основних результатів дослідження. Державна служба статистики України з усіх категорій дрібнотоварних виробників надає інформацію щодо діяльності лише господарств населення. Дрібні фермери не виокремлюються із загальної категорії «фермерські господарства», хоча й становлять переважну її частину. Господарства населення згідно з методологічними роз'яснен-

нями Держстату - це домогосподарства, що здійснюють сільськогосподарську діяльність як з метою самозабезпечення продуктами харчування, так і для виробництва товарної сільськогосподарської продукції. За даними Держстату, у 2017 р. частка фермерських господарств з площею сільськогосподарських угідь до 100 га становила майже 70% серед 34,1 тис. підприємств зазначеної категорії, вони обробляли понад 17% сільськогосподарських угідь, що належали фермерським господарствам.

Основною складовою господарств населення є особисті селянські господарства (ОСГ). Відповідно до Закону України від 15 травня 2003 р. № 742-IV «Про особисте селянське господарство» особисте селянське господарство - це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна.

За наведеними даними, обсяг продукції, яка виробляється господарствами населення, протягом останніх років продовжує зростати, хоча й незначними темпами (табл. 1). Господарства виробляють понад 98% картоплі й меду, більше 83% овочів, плодів і ягід, понад 70% молока, майже 90% вовни. Вагомі їхні частки і у виробництві м'яса і яєць - 38-46%.

Водночас відбувається процес поступового скорочення частки господарств населення у виробництві майже всіх основних видів сільськогосподарської продукції, насамперед м'яса, за винятком яєць, плодів і ягід. На початок 2018 р. у господарствах населення було зосереджено 67,4% поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі 77,2% корів, 45,9% свиней, 85,8% овець.

1. Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції господарствами населення

Показник	2005 р.	2010 р.	2015 ¹ р.	2017 ¹ р.	2017 р. до 2005 р., %	2017р. до 2015 р., %
Вартість валової продукції с.г. усіх категорій господарств у постійних цінах 2010 р., млрд грн	179,6	187,5	239,5	247,7	137,9	103,4
У т. ч. господарств населення, млрд грн	106,8	96,7	107,5	108,3	101,4	100,7
до загальної вартості, %	59,5	51,6	44,9	43,7	-15,8	-1,2
з неї: продукція рослинництва	51,4	46,2	40,9	39,7	-11,7	-1,2
продукція тваринництва	73,8	61,3	54,5	53,9	-19,9	-0,6

Частка господарств населення у валовому виробництві усіма категоріями господарств, %:	24,3	24,2	22,7	22,6	-1,7	-0,1
зерна						
картоплі	98,8	97,4	97,8	98,1	-0,7	0,3
овочів	89,3	88,1	86,1	85,5	-3,8	-0,6
плодів і ягід	88,2	82,8	80,9	83,7	-4,5	2,8
соняшнику	21,2	17,5	14,6	13,4	-7,8	-1,2
м'яса (у забійній масі)	64,8	47,7	39,6	38,4	-26,4	-1,2
молока	81,2	80,3	74,9	73,1	-8,1	-1,8
яєць	50,5	39,9	41,8	46,1	-4,4	4,3
вовни	78,3	83,1	86,2	87,1	8,8	0,9
меду	96,6	97,7	98,6

Джерело: Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014-2017рр. - також без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Нижче наведено показники продуктивності сільськогосподарського виробництва у господарствах населення, що засвідчують переважно позитивну динаміку за понад десять останніх років (табл. 2).

За даними Держстату, частка доходів від особистих господарств у загальних доходах жителів села у різні історичні періоди змінювалася (табл. 3). З початком реформування відносин власності в аграрній сфері

економіки у 90-х роках минулого століття відбувалося скорочення кількості робочих місць, а отже, й зайнятості сільського населення в її суспільному секторі. Це зумовило процес скорочення частки оплати праці в структурі сукупних ресурсів сільських домогосподарств і формування реальних доходів населення значною мірою за рахунок його самозайнятості.

2. Продуктивність виробництва у господарствах населення

Показник	2005 р.		2015р.		2016 р.		Господарства населення	
	с.-г. підприємства	господарства населення	с.-г. підприємства	господарства населення	с.-г. підприємства	господарства населення	2016 р. до 2005 р., %	2016 р. до 2015 р., %
Загальна кількість с.-г. підприємств і господарств населення, тис. од.	57,9	6272,9	44,9	4948,7	43,4	4924,0	100,2	99,5
Площа с.-г. угідь, млн га	22,1	14,9	20,5	15,9	20,7	15,7	105,4	98,7
Частка у загальній площі, %	59,7	40,3	49,4	38,3	48,4	36,7	91,2	95,9
Вартість валової продукції с.-г. у постійних цінах 2010 р., млрд грн	72,8	106,8	131,9	107,5	145,1	109,5	102,5	101,9
Із розрахунку на 1 га с.-г. угідь, тис. грн	3,3	7,2	6,4	6,8	7,0	7,0	97,4	103,2
Урожайність, ц/га:								
зернові	25,9	26,4	43,8	33,9	50,0	35,7	135,2	105,3
картопля	147,8	128,2	198,6	160,8	212,1	165,0	128,7	102,6
овочі	154,5	157,4	363,4	192,6	382,7	196,1	124,6	101,8
соняшник	12,8	12,6	23,0	16,1	23,5	17,2	136,5	106,8
кормові буряки	232,6	275,8	358,5	288,3	403,6	300,2	108,8	104,1
однорічні трави на сіно	18,4	30,7	26,0	37,9	31,1	39,9	130,0	105,3
багаторічні трави на сіно	22,5	35,7	34,9	38,9	42,9	41,5	116,2	106,7
плоди і ягоди	16,0	105,9	70,8	117,8	72,5	112,2	105,9	95,2
Надій молока на корову, кг	2952	3643	5352	4437	5643	4473	122,8	100,8

Джерело: Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

У період 2000-2016 рр. частка оплати праці у структурі сукупних ресурсів сільсь-

ких домогосподарств зростає від 18,7 до 32,5%. Незважаючи на те, що частка надхо-

дженів від особистого господарства відповідно зменшилася, вони продовжують забезпечувати понад п'яту частину цих ресур-

сів. Тому добробут сільських жителів усе ще значною мірою залежить від успіху діяльності їхніх особистих господарств.

3. Структура сукупних ресурсів сільських домогосподарств, %

Вид сукупних ресурсів	1990 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2016 р. до 2000 р. (+, -)
Оплата праці	58,2	18,7	27,1	32,8	34,5	32,5	13,8
Надходження від особистого господарства	13,3	48,3	28,2	24,3	22,1	20,1	-28,2
Соціальні виплати	22,5	14,2	27,5	30,0	28,1	31,0	16,8
Інші доходи	6,0	18,8	17,2	12,9	15,3	16,4	-2,4

Джерело: Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

Проте, як уже зазначалося раніше, найближчим часом окремі заходи Уряду України можуть створити суттєві проблеми господарствам населення щодо збуту виробленої продукції. В рамках Угоди про асоціацію з ЄС одним із зобов'язань України є прийняття нових стандартів молока. Нині молоко від населення відповідає переважно лише сьгоднішнім нормам для молока другого сорту через неналежні умови при доїнні і зберіганні, що обмежить його надходження на молокопереробні заводи. Тому варто очікувати на відмову багатьох селян і дрібних фермерів від подальшого утримання корів і відповідне погіршення соціального становища багатьох сільських жителів у процесі адаптації до нових умов.

З 4 квітня 2018 р. набрав чинності Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», що запроваджує нові правила забою тварин, які впливають на можливість реалізації м'яса. Зокрема, зменшується кількість забитих тварин не на бойні (подвірно) в тиждень до трьох голів свійських парнокопитних тварин або інших копитних тварин. А з 1 січня 2025 р. продукти, отримані в результаті забою не на бойні, що має експлуатаційний дозвіл, можуть використовуватися виключно для власного споживання або реалізації на агропромисловому ринку кінцевому споживачеві в межах 50 кілометрів від місця забою або в області, в якій він здійснений. Усі ці вимоги запроваджуються у зв'язку з адаптацією нормативних документів України до норм і стандартів країн ЄС, у законодавстві яких присутній обов'язковий принцип контролю небезпек у харчових

продуктах в усьому харчовому ланцюжку «від ферми до столу».

Середній рівень заробітної плати працівників сільського господарства продовжує залишатися нижчим порівняно з середнім рівнем в Україні, хоча й помітна тенденція до її зростання. У сільській місцевості також спостерігається нижчий рівень пенсійного забезпечення. Перерахунок пенсій, який було проведено наприкінці 2017 р., не сприяв значному її зростанню для тих категорій товаровиробників, які раніше залучалися до ручних робіт у рослинництві та тваринництві чи працювали у соціальній сфері села. На думку окремих науковців, у майбутньому розмір пенсій сільських жителів порівняно з пенсіями жителів міст буде меншим і розрив між ними постійно зростатиме [7]. Тому дрібнотоварне виробництво, зокрема в особистих селянських господарствах, продовжуватиме залишатися вагомим складовою сукупних ресурсів сільських домогосподарств. У зв'язку з цим поряд із допомогою держави щодо забезпечення підвищення якості вироблюваної продукції сільським товаровиробникам мають бути запропоновані нові напрями їхньої трудової діяльності.

Нині інформація стосовно наявної аграрної, насамперед рослинницької, продукції дрібних товаровиробників за видами і кількістю по окремих населених пунктах для споживачів районних і обласних центрів практично недоступна; місцем комунікації, як правило, продовжують залишатися сільськогосподарські ринки, відвідувати які особисто виробники часто не в змозі. Оприлюднення такої інформації, а також інформації, корисної для дрібних товаровиробників, налагодження безпосередніх контактів між продавцем і споживачем може сприяти

зростанню попиту на певну аграрну продукцію, започаткуванню виробництва нових її видів, у тому числі й на основі кооперації.

Продукція дрібнотоварних виробників могла б користуватися попитом насамперед на локальному ринку, зокрема на території об'єднаної територіальної громади. Водночас оприлюднення цієї інформації значною мірою може допомогти дотримуватися принципів прозорості та простежуваності й у дрібнотоварному виробництві для забезпечення якості та безпечності харчових продуктів відповідно до законодавства України. Воно сприятиме розширенню можливості українських споживачів простежити, звідки надійшов харчовий продукт на локальний чи ширший ринок, а також зробити замовлення на виробництво й постачання з ОСГ конкретних видів продукції.

Одним із засобів реалізації цих завдань можуть стати ІТ-інновації. Використання мережі Інтернет набуває дедалі більшого поширення у діяльності бізнесу різного спрямування, зокрема й аграрного. Науковцями, які вже досліджували проблеми його використання в дрібнотоварному секторі сільських поселень, зазначено, що Інтернет як частина інтегрованих маркетингових комунікацій є корисним інструментом для поліпшення іміджу фірм просування продукції. При цьому позитивні результати використання ІТ-інновацій розглядаються переважно щодо підприємств та фірм малого бізнесу [8].

Проте застосування інформаційних технологій упродовж кількох наступних років може стати нормою і для селянських господарств, хоча вже зараз жителі багатьох сільських населених пунктів, наближених до районних центрів, долучилися до нових технологій, активно використовуючи WI-FI. За даними провідного мережевого оператора Укртелеком, нині понад 8 млн осіб не мають можливості для підключення до Інтернету в селах. За оцінкою компанії, в українських містах можливість підключення до швидкісної мережі існує у 98% населення, а в селах - лише у 44%. Щоб скоротити такий цифровий розрив між містом і селом в Україні, Укртелеком збирається побудувати 58 тис. км оптоволоконних ліній, щоб підключити 8 тис. сіл, де проживає 6 млн осіб. Загальна вартість проекту, за оцінками Укртелекому, становитиме 6 млрд грн. З цієї суми оператор планує інвестувати 2,8 млрд грн і ще 3,2 млн грн необхідних

коштів компанія сподівається залучити від держави [17, 1].

Допомогу у використанні ІТ-інновацій дрібнотоварними аграрними товаровиробниками спроможні надати й активно створювані упродовж кількох останніх років об'єднані територіальні громади (ОТГ). Сьогодні новостворені територіальні громади отримали від держави суттєві преференції, які дозволяють активно розвивати території, модернізувати та створювати нові об'єкти інфраструктури, забезпечувати якісний сервіс з надання базових послуг своїм мешканцям. В умовах реформи з децентралізації значна увага приділяється створенню та організації в Україні, і зокрема в об'єднаних територіальних громадах, якісної роботи центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів), які утворюють відповідну інформаційну мережу. Існування і розвиток такої мережі створює передумови для формування з її допомогою необхідної для дрібнотоварних виробників бази даних.

Процес розвитку ЦНАПів відбувається кілька останніх років практично в усіх регіонах України. ЦНАП створюється та діє відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» [19]. Відповідно до ст. 12 цього Закону, Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг. Громадяни отримують можливість подавати документи в різні державні органи в єдиному адміністративному центрі.

У країнах ЄС централізоване надання адміністративних послуг є звичайною практикою. Наприклад, у 2011-2013 рр. в Угорщині у межах адміністративної реформи запровадили «єдине вікно» з величезним переліком послуг. З його допомогою угорці оформлюють шлюби, розлучаються, реєструються за місцем проживання, вирішують питання громадянства, тут шукають роботу і допомогу по безробіттю, отримують соціальні виплати і субсидії. У переліку послуг, які надаються «єдиним вікном», є навіть пункт «реєстрація кіз і овець». Проте серед країн світу найбільшу кількість послуг за короткий термін в одному місці за принципом «єдиного вікна» надають в Будинку юстиції Грузії [16].

Ці центри можуть утворюватися при виконавчому органі міської, міста районного значення, селищної, сільської ради у разі прийняття відповідною радою такого рішення. Нині у великих містах спеціалісти ЦНАПів надають близько 100 адміністративних послуг. Ці послуги замовляються за технологією Bank-ID або за допомогою «Персонального кабінету мешканця». За інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, на кінець осені 2018 р. в Україні вже працювали майже 840 сучасних ЦНАПів, а до 2020 р. їх має стати приблизно 1450.

На сьогодні найбільшу кількість ЦНАПів зафіксовано в містах, районах і об'єднаних громадах Дніпропетровської області, де за допомогою програмно-технічного комплексу облдержадміністрації створено «Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області».

ЦНАП, що створені органами місцевого самоврядування, отримують значну міжнародну підтримку. Зокрема, Європейський Союз та його держави-члени - Данія, Естонія, Німеччина, Польща та Швеція - започаткували спільний проект - програму для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою». Початкову фазу проекту U-LEAD компонент 2 «Створення центрів надання адміністративних послуг та підвищення поінформованості населення про місцеве самоврядування» у частині розбудови Центрів адміністративних послуг, що фінансується Європейським Союзом та Шведським агентством міжнародного розвитку (Sida), реалізує компанія SKL International. За Програмою U-LEAD компонент до початку 2018 р. вже відкрито 26 ЦНАПів в об'єднаних територіальних громадах. До кінця 2020 р. їх має існувати майже 600. Загальний обсяг фінансування становить 800 тис. євро. Естонська академія електронного врядування має розробити IT-рішення, які забезпечують надання відповідних послуг.

Крім допомоги ЄС підтримку також надає німецька урядова організація GIZ. Програма U-LEAD компонент 1, за реалізацію якого відповідає GIZ, стосується передусім координації та посилення спроможностей на вертикальному і горизонтальному рівнях на всій території України - від рівня громад до районного, обласного та центрального рівнів з ме-

тою підвищення рівня інституційного розвитку органів влади на всіх рівнях для ефективної реалізації децентралізації та реформ регіональної політики. Загальний розмір фінансування, що передбачений за Програмою U-LEAD, яка надає пріоритет підтримці ЦНАПів в ОТГ, становить 102 млн євро [22].

В умовах реформи з децентралізації поступово формується стійка тенденція щодо передачі всіх функцій ЦНАПів, утворених при райдержадміністраціях, до ЦНАПів новостворених територіальних громад.

На думку першого заступника Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства В'ячеслава Негоди, «...створені в об'єднаних громадах ЦНАПів повинні відрізнитися від тих, що вже працюють, скажімо, при райдержадміністраціях. Через те, що громади мають більш широкі власні повноваження, там мають змогу якісно надавати не лише адміністративні, а й комунальні та інші послуги. Ці послуги можуть бути також доступнішими» [25].

Згідно з ч. 6 ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги», перелік адміністративних послуг, що надаються через ЦНАП, визначається органом, який прийняв рішення про утворення центру, тобто місцевою радою або її виконавчим комітетом. Проте відповідно до ч. 7 ст. 12 вищезазначеного закону перелік послуг має обов'язково включати адміністративні послуги органів виконавчої влади, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України [5].

До власних адміністративних послуг органу місцевого самоврядування належать такі послуги, як надання довідок про склад сім'ї для призначення деяких видів соціальної допомоги, компенсацій, субсидій та пільг, щодо спільного проживання, наявності або відсутності пічного опалення чи особистого селянського господарства (фермерського господарства), дозвільні документи місцевої ради на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг, тимчасових споруд, реклами, на провадження підприємницької діяльності, копії рішень місцевої ради у сфері земельних відносин тощо.

Питання віднесення соціальних послуг до адміністративних на сьогодні законодавчо не врегульовано. Проте, виходячи з концепції ЦНАПів ОТГ як інтегрованого офісу, з метою максимального наближення найбільш популярних, затребуваних послуг до кожного

мешканця громади та створення умов «єдиної точки входу» для суб'єкта звернення, соціальні послуги мають надаватися у приміщенні ЦНАП, але не адміністратором, а виключно інспектором з соціальних питань (іншою посадовою особою органу місцевого самоврядування). Такий механізм запроваджений у ЦНАП виконкому Слобожанської селищної ради Дніпропетровської області з травня 2016 р. і запропонована модель надання послуг вважається досить ефективною [14].

До таких послуг може належати, наприклад, розміщення на відповідних сайтах інформації щодо потреби у працівниках на певні види сезонних робіт. Зокрема, у 2018 р. в окремих регіонах України відчувалася нестача трудових ресурсів у період масової заготівлі малини та полуниці [12]. Корисною може стати й інформація щодо можливості придбати розсаду чи інший садивний матеріал тощо з метою забезпечення самозайнятості. Допомогу безробітним щодо їх працевлаштування Міністерство соціальної політики відносить до важливих функцій фахівця із соціальної роботи [23].

Функціонування ЦНАП створює передумови і для застосування інформаційних технологій з метою розширення ринку збуту продукції, або її надлишків, що виробляються господарствами населення і дрібними фермерами, без участі традиційних торговельно-посередницьких структур. Використання інформаційної мережі ЦНАП доцільне, насамперед, у зв'язку з відсутністю у селян навичок самостійно працювати у мережі Інтернет, а також їхнім обмеженням до неї доступом. Сільські та селищні старости мають вміння користуватися Інтернетом, або знаходити інші можливості щодо акумуляції зібраної інформації в інформаційній мережі ЦНАП об'єднаних територіальних громад або районних державних адміністрацій для подальшого розміщення її уповноваженими особами на відповідних сайтах.

За умови зацікавленості з боку місцевого населення і відповідних керівників місцевих територіальних громад наявність інформаційної мережі дає змогу сформувати відповідну базу даних щодо пропозиції певних видів продукції дрібнотоварних виробників по окремих населених пунктах, яка може бути використана для організації електронних торговельних майданчиків.

На законодавчому рівні в Європі та Україні чітко закріплено обов'язковість запрова-

дження зовнішньої простежуваності та відповідальності у разі недотримання цієї норми при виробництві продуктів харчування. У багатьох країнах ЄС споживач за допомогою штрих-коду може самостійно простежити, звідки харчовий продукт потрапив на полицю магазину. Наприклад, за штрих-кодом, розміщеним на яйці, можна відслідкувати птахоферму та пташник, де його було вироблено, та одержати інформацію про утримання, годування птиці тощо. Деякі компанії з цією метою навіть організовують режим онлайн [2].

Експерти зазначають, що цифрова трансформація - це доведена основа конкурентоспроможності та економічного зростання. Вона природно пришвидшує будь-яку економічну діяльність. У листопаді 2018 р. в Україні розпочала роботу громадська організація «Інститут цифрових трансформацій» (Digital transformation institute, DTI), яка об'єднала бізнесменів, експертів та науковців навколо завдання впровадити інновації в економіку України. Інститут має впроваджувати цифрові технології в урядовій політиці, освіті та бізнесі, оскільки, за його даними, в рейтингу цифрової конкурентоспроможності за 2017 р. наша держава розташувалася на 58 місці серед 63 країн Європи, Середнього Сходу та Африки [3].

Взятий Україною курс на впровадження цифрових технологій, формування прозорості й простежуваності в економіці на європейському рівні має спонукати дотримуватися цих принципів і дрібнотоварних виробників аграрного сектору. Електронні торговельні майданчики спроможні будуть надати таку можливість і українським споживачам продукції дрібнотоварних виробників, які прагнуть отримати якісний продукт, але не готові дорого платити за сертифіковану органічну продукцію [6].

Останнім часом інформаційні технології все ширше використовуються для покращання торговельної діяльності. Зокрема, в Україні працював онлайн-майданчик для торгівлі агропродукцією Tradomatic [30]. Tradomatic являє собою інструмент, який дозволяє укласти угоду онлайн і отримати її моментальне підтвердження, здійснити аналіз ринку, пошук потенційних клієнтів і цінових пропозицій. Проте через цю платформу контактувати з основними покупцями, локальними і глобальними трейдерами

мають змогу насамперед агрохолдинги та великі господарства.

Інший торговельний майданчик, де виробники та покупці можуть укласти прямі угоди без посередників, створили виробники органічної продукції [27]. На платформі Agroportex.Bio вже зареєструвалися понад 400 операторів з сотнею найменувань товарів. Майданчик також зорієнтований переважно на юридичних осіб-підприємців, учасників органічного кластера, які виробляють сертифіковану органічну продукцію.

Диджиталізація в агробізнесі, яка набуває поширення, і підтримці якої приділяє увагу зокрема Українська аграрна конфедерація, практично не торкається дрібнотоварних виробників внаслідок специфіки їхнього виробництва. Тому згаданій категорії виробників має надаватися підтримка від місцевих органів виконавчої влади.

Сприяти залученню в організований ринок також і господарств населення та дрібних фермерів можливо через розміщення необхідної для цього інформації на сайтах обласних і районних державних адміністрацій. Інформація щодо конкретних видів продукції може надходити з відповідних підрозділів ОТГ. Вже нині окремі ОТГ мають власні сайти в мережі Інтернет.

Багато районних адміністрацій вже відчують потребу в розширенні повноважень працівників підрозділів з надання адміністративних послуг. Наприклад, ЦНАП районного рівня у Гадяцькому районі Полтавської області створено як відділ Гадяцької районної державної адміністрації. У «Положенні про відділ - Центр надання адміністративних послуг Гадяцької районної державної адміністрації» зазначено: «за рішенням голови Гадяцької районної державної адміністрації у Відділі також може здійснюватися ... прийняття та видача документів, не пов'язаних з наданням адміністративних послуг.... Відділ відповідно до визначених галузевих повноважень ... взаємодіє з ... суб'єктами господарювання, громадянами тощо з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо строків, періодичності одержання і передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на Відділ завдань та здійснення запланованих заходів...» [18].

Нині відповідно до нового законодавства у селах об'єднаних територіальних громад з'явилася можливість залучати до надання

послуг сільських старост. Повноваження старост визначаються виконавчим органом місцевої ради, тобто виконавчим комітетом ОТГ. Перелік повноважень старости сформульовано у статті 54⁻¹ - доповненні до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21]. За нею, крім інших повноважень староста «...сприяє жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування; вносить пропозиції ... з питань діяльності на території відповідного старостинського округу ... підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб; сприяє ... організації ... безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному селі, селищі...». Звідси випливає, що староста за взаємної згоди може бути посередником у забезпеченні відповідних посадових осіб інформацією, необхідною для організації збуту виробленої сільськогосподарської продукції або її надлишків.

В окремих ОДА до компетенції керівників підрозділів уже віднесено здійснення контролю за функціонуванням аграрних ринків. Наприклад, на сайті Вінницької ОДА департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів облдержадміністрації має такі рубрики: «Хід польових робіт», «Економіка АПК», «Аграрний ринок», «Інвестиції» [4]. Проте, рубрика «Аграрний ринок» на сайті Вінницької ОДА практично не заповнена. Для забезпечення функціонування сайту організаційна структура Вінницької ОДА містить окремий підрозділ - управління інформаційних технологій.

У Полтавській ОДА підтримку аграрних товаровиробників вважають одним з головних напрямів своєї роботи. Зокрема, на сайті державної адміністрації Полтавської області представлено перелік основних завдань департаменту агропромислового розвитку, серед яких: «організація розроблення і здійснення заходів щодо гарантування продовольчої безпеки регіону; розроблення та здійснення заходів щодо підтримки і захисту товаровиробників, сприяння демонополізації виробництва і розвитку конкуренції в агропромисловому комплексі, формування ринкової інфраструктури, ...участь у формуванні та реалізації соціальної політики на селі, забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності та господарювання в галузях агропромислового виробництва...».

Для виконання цих завдань у структурі департаменту створено відділ виробництва і маркетингу продукції рослинництва, технічної політики, безпеки праці та виставкової діяльності, а також відділ виробництва і маркетингу продукції тваринництва, харчової та переробної промисловості. Крім того, департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій обласної державної адміністрації відповідно до покладених на нього завдань має сприяти «формуванню інфраструктури підтримки малого підприємства; розвитку міжрегіонального співробітництва суб'єктів малого і середнього підприємства...» [15].

Нині окремі компанії в Україні спеціалізуються на постачанні оригінального європейського садивного матеріалу з країн Європейського Союзу. ТОВ «АВ Ліхт», заснована у 2016 році, має підписані контракти на постачання розсади спаржі, яку вона пропонує власникам присадибних ділянок, земельних масивів, фермерам. Фахівці компанії AV LIGHT запевняють, що з 1 м² можна зібрати врожай пагонів спаржі обсягом 1,5 - 2,5 кг [28]. У цьому випадку постачальники розсади спаржі не здійснюють збут вирощеної селянами продукції. Їхнім завданням поки що не є створення кооперативів чи кластерів.

Усі ці проблеми виробники мають вирішувати самостійно. Як і майбутні виробники арахісу, для вирощування якого сприятливий клімат півдня України. За умови дотримання технології, з одного гектара за сезон вдається зібрати майже 2 т земляних горіхів. Рентабельність їх виробництва досить приваблива. Іншою вільною «нішею» в Україні є виробництво артишоків. Це продукція преміум-сегменту, яка за умов високої якості та брендуння може забезпечити значний дохід. На світовому ринку середня ціна за умови дрібнооптових партій становить 2-4 \$/кг, при продажу в роздріб - 10-50 \$/кг. Спеціалісти стверджують, що в Україні можна вирощувати до 40 т артишоку з 1 га. Основними покупцями артишоку є ресторани.

Тому власники особистих селянських господарств (ОСГ) та інші дрібні товаровиробники, які вдало запровадять виробництво цих і аналогічних «нішевих» культур чи іншої продукції, з метою пошуку ринків збуту повинні мати можливість розмістити інформацію щодо наявної продукції на сайтах обласних та районних державних адміністрацій. Проблеми з реалізацією вже існували в

2018 р. у селян, які замість картоплі вирощували на власних городах ягоди, не маючи необхідної інформації стосовно ринків збуту.

Надання місця для оприлюднення інформації щодо наявної продукції означатиме, що у цьому випадку функції відповідних департаментів державних адміністрацій полягатимуть у сприянні збуту вирощеної дрібними товаровиробниками продукції. А це, у свою чергу, відповідає зазначеним завданням «здійснення заходів щодо підтримки товаровиробників, формування ринкової інфраструктури, забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності та господарювання».

Останнім часом набуває актуальності питання використання локальних продуктів плодоовочевої галузі. Локальний продукт для ресторанів - це не тільки порятунок при сьогоднішніх цінах на імпорт, а й тренд. Спробувавши незвичайні овочі і фрукти в ресторані, клієнти з часом будуть шукати ці продукти в супермаркеті або на ринку. Використання запропонованих інформаційних баз зробить можливим пошук таких продуктів і в Інтернеті.

Сьогодні для зменшення собівартості страв і підвищення доходів ресторани готові переходити з імпоротної продукції на українську. Як господарства населення, так і дрібні фермери, що спеціалізуються на виробництві овочів і фруктів, могли б зайняти цю нішу і взаємовигідно співпрацювати з підприємствами сегменту HoReCa - готелями, ресторанами, кафе - оскільки вони потребують регулярного постачання наборів плодоовочевої продукції в невеликих обсягах [29]. Сегмент HoReCa в Україні закуповує не тільки плодоовочеву продукцію, а також, наприклад, молюсків по 250-450 грн/кг. Європейські споживачі за оптові партії платять €8-12/кг.

Також потрібно враховувати, що, за оцінкою Асоціації постачальників торговельних мереж, вітчизняні торговельні мережі упродовж останніх двадцяти років не дуже успішно працюють з овочевою та фруктовою групою. Досі проблемою всіх супермаркетів є, наприклад, неякісна картопля [10].

Електронні торговельні майданчики могли б допомогти дрібнотоварним виробникам налагодити співпрацю з такими мережами, а також співпрацю між собою з метою формування однорідних партій картоплі певного

сорту. Однією із форм такої співпраці може бути кооперація. Овочева та фруктові групи - фактично єдині, з якими дрібнотоварні виробники можуть нині потрапити до торговельних мереж [10]. При цьому, асортимент картоплі, наприклад, у багатьох з них змінюється майже кожного дня, що свідчить про невеликі партії цього товару.

Сучасні інформаційні технології спроможні значно скоротити витрати часу на створення і поповнення необхідної інформаційної бази. Зокрема, на сайті департаменту агропромислового розвитку Полтавської ОДА вже розміщено електронні таблиці у форматі XL з певною інформацією. Для створення баз даних окремих територіальних громад стосовно обсягів, орієнтовної ціни і місця виробництва окремих видів продукції, контактної інформації можуть бути використані не лише подібні таблиці.

Нині для забезпечення функціонування сайтів існують різноманітні можливості, зокрема і з застосування систем управління вмістом (CMS). Багато різних CMS містять модуль безпеки для багаторівневої аутентифікації користувачів та адміністраторів, модуль прийому від віддалених авторів новин, статей і посилань, забезпечують можливість доступу до певних розділів сайту тільки зареєстрованим користувачам, у тому числі доступ як до розділу, так і до певного матеріалу з точністю до конкретного зв'язку матеріал↔користувач; можливість створення не однієї, а кількох форм зворотного зв'язку для кожного контакту. Адміністративна панель багатьох сайтів дозволяє створити список користувачів з різними правами доступу. Використовуючи певний логін і пароль, уповноважена особа відповідно до укладеної з адміністратором сайту угоди може отримати доступ до створеного для неї розділу чи підрозділу і періодично поповнювати базу даних. Інспектори з соціальних питань (інші посадові особи органів місцевого самоврядування) об'єднаних територіальних громад у приміщенні ЦНАП мають передати одержану інформацію на районний чи обласний рівень, формуючи зведені таблиці відповідних сайтів.

Дрібні фермери й господарства населення за допомогою інформаційних технологій і за сприяння працівників органів державної влади та місцевого самоврядування можуть стати й учасниками певних кластерів. Об'єднання бізнесу, влади та науки у кластери

переважно за регіональним принципом відбувається з метою лобювання інтересів на ринку місцевих компаній для отримання доданої вартості на свою продукцію. Їхніми учасниками, як правило, є не лише виробники, а й переробники, логісти, інші дотичні до обраної сфери компанії.

Влітку 2017 р. харківські компанії «Артика», «Юнітек», «Паритет Агро», м'ясокомбінат «М'ясний», юридична фірма ILF утворили перший в Україні агрофудкластер Agro Food Cluster Kharkiv. Вони об'єднали 22 виробників та переробників сільськогосподарської продукції регіону, а також компанії суміжних галузей. Прикладами кластерів останнього часу також є новостворена за підтримки Києво-Могилянської бізнесшколи Українська продовольча долина (Ukrainian Food Valley) і «Український органічний кластер». Прослідковується тенденція за допомогою кластерної організації вирішити питання залучення сільських домогосподарств, особистих селянських господарств, сімейних ферм тощо до діяльності на організованому аграрному ринку способом налагодження спільного виробництва і реалізації так званих нішевих культур. Перспективними щодо цього є галузі ягідництва, садівництва, виноградарства, свинарства, молочного тваринництва, бджолярства, звірівництва, екзотичних тварин тощо [11].

Висновки. Дрібнотоварним господарствам через ймовірний ризик скорочення ними виробництва і нижчий рівень доходів сільського населення порівняно з жителями міст мають бути запропоновані заходи підтримки, зокрема нових напрямів їхньої спеціалізації. Одним із засобів реалізації такого завдання можуть стати ІТ-інновації.

Інформаційні технології останнім часом все ширше використовуються для покращання торговельної діяльності. Зокрема, в Україні почав діяти онлайн-майданчик для торгівлі агропродукцією Tradomatic. Інший торговельний майданчик Agroportex.Bio створили виробники органічної продукції. Проте через ці платформи контактувати з основними покупцями, локальними і глобальними трейдерами мають змогу насамперед агрохолдинги та великі господарства, учасники органічного кластера, які виробляють сертифіковану органічну продукцію.

На сьогодні можливість використання мережі Інтернет у дрібнотоварному секторі розглядається переважно щодо підприємств

та фірм малого бізнесу. Проте постає перспектива для ширшого залучення до цього процесу й господарств населення.

Виходячи з концепції ЦНАП ОТГ як інтегрованого офісу, можливе використання інформаційної мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів) для формування інформаційної бази, у тому числі на районному та обласному рівнях, що міститиме пропозиції стосовно наявної сільськогосподарської продукції дрібних товаровиробників, певних видів сезонних робіт, розсади чи іншого садивного матеріалу тощо з метою забезпечення самозайнятості. Для забезпечення функціонування інформаційної бази доцільно залучати старост об'єднаних територіальних громад. Нині для оприлюднення інформації на сайтах існують різноманітні можливості, зокрема і з застосування систем управління вмістом (CMS), що

Список бібліографічних посилань

1. Более половины жителей сел в Украине не имеют доступа к интернету. URL : <http://agroportal.ua/news/ukraina/bolee-poloviny-selyan-v-ukraine-ne-imeyut-dostupa-k-internetu/> (дата звернення: 27.08.2018).
2. Безпечні продукти. Як цього добилася Європа і що залишилося зробити Україні. URL : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/2/7050161/view_print/ (дата звернення: 21.11.2018).
3. В Україні почав роботу Інститут цифрових трансформацій. URL : <https://economistua.com/v-ukrayini-pochav-robotu-institut-tsifrovih-transformatsij/> (дата звернення: 20.11.2018).
4. Вінницька обласна державна адміністрація. Агропромисловий комплекс. URL : <http://www.vin.gov.ua/dep-apr/ahropromyslovyi-kompleks> (дата звернення: 28.08.2018).
5. Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 № 523-р (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80> (дата звернення: 27.08.2018).
6. Діденко Н. І. Електронні торговельні майданчики як механізм збуту надлишків сільськогосподарської продукції особистих селянських господарств. *Економіка АПК*. 2013. №10. С.43-49.
7. Драбик О. М. Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.03. Кам'янець-Подільський, 2018. 20 с.
8. Збарська А. В., Липов'як-Мелкозьорова А. І. Розвиток дрібнотоварного сектора у сільських поселеннях України: монографія. Київ, 2010. 654 с.
9. Збарський В. К., Липов'як-Мелкозьорова А. І. Особисті селянські господарства - основа формування малого підприємництва на селі. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 106 с.
10. Зуби на полицю: у 99% випадків фермеру доведеться платити, щоб потрапити на полицю супермаркету. URL : <https://agroday.com.ua/2018/10/26/u-99-vypadkiv-fermeru-dovedetsya-platyty-shhob-potrapyty-na-polychku-supermarketu/> (дата звернення: 15.11.2018).
11. Кропивко М. Ф., Ковальова О. В. Сутність кластера як новітньої мережевої організації спільної діяльності в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 18-30.

забезпечують можливість доступу до певних розділів сайту тільки зареєстрованим користувачам, у тому числі як до розділу в цілому, так і до певного матеріалу.

Функціонування ЦНАП створює передумови для застосування інформаційних технологій з метою розширення ринку збуту продукції дрібнотоварних виробників, або надлишків продукції ОСГ, без участі традиційних торговельно-посередницьких структур. У дрібнотоварних виробників значно покращаться можливості налагоджувати торговельні стосунки безпосередньо з підприємствами сегмента HoReCa, агропромислових кластерів. Тому постає необхідність орієнтації працівників органів державної влади і місцевого самоврядування на практичні дії зі створення інформаційних баз, що сприятиме залученню дрібнотоварних виробників до організованого ринку.

References

1. Bolee polovyny zhytelei sel v Ukraine ne imeyut dostup k Internetu [More than half of the villagers in Ukraine do not have access to the Internet]. (n.d.). Retrieved from: <http://agroportal.ua/news/ukraina/bolee-poloviny-selyan-v-ukraine-ne-imeyut-dostupa-k-internetu/> [In Russian].
2. Bezpechni produkty. Yak tosho dobylasia Yevropa i shcho zalyshylosia zrobyty Ukraini [Secure products. How Europe has done this and what remains to be done]. (2016). Retrieved from: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/2/7050161/view_print [In Ukrainian].
3. V Ukraini pochav robotu Instytut tsyfrovikh transformatsii [In Ukraine, the Institute of Digital Transformations has begun its work]. (n.d.). Retrieved from: <https://economistua.com/v-ukrayini-pochav-robotu-institut-tsifrovih-transformatsij/> [In Ukrainian].
4. Vinnytska oblasna derzhavna administratsiia. Ahropromyslovyi kompleks [Vinnytsia Regional State Administration. Agro-industrial complex]. Retrieved from: <http://www.vin.gov.ua/dep-apr/ahropromyslovyi-kompleks> [In Ukrainian].
5. Deiyaki pytannia nadannia administratyvnykh posluh orhaniv vykonavchoi vlady cherez tsentry nadannia administratyvnykh posluh: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.04.2014 № 523-r (iz zminamy) [Some issues of the provision of administrative services to executive authorities through the centres for the provision of administrative services: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 16.04.2014, No. 523-p (as amended)]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"*. VR Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80> [In Ukrainian].
6. Didenko, N.I. (2013). Elektronni torhovelni maidanchyky yak mekhanizm zbutu nadlyshkiv silskohospodarskoi produktsii osobystykh selianskykh gospodarstv [Electronic trading platforms as a mechanism for selling surplus agricultural products to private peasant farms]. *Ekonomika APK*, 10, pp. 43-49 [In Ukrainian].
7. Drabyk, O.M. (2018). Derzhavne rehulivannia pensiinoho zabezpechennia v konteksti sotsialnoho zakhystu silskoho naselennia [State regulation of pensions in the context of social protection of the rural population]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kamianets-Podilskyi [In Ukrainian].

12. Малинове вино: частина врожаю ремонтантної малини залишиться "в полях". URL : <https://agroday.com.ua/2018/07/19/zibraty-chy-ne-zibraty-chastyna-vrozhayu-remontantnyh-sortiv-malyny-zalyshytsya-ne-prybranoyu/> (дата звернення: 27.08.2018).
13. Месель-Веселяк В. Я. Форми господарювання в сільському господарстві України (результати, проблеми, вирішення). *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 13-23.
14. Методичні рекомендації з питань створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) та забезпечення їх ефективної роботи: методичні рекомендації / Дніпропетровська ОДА. Дніпро: Департамент економічного розвитку, 2016. 32 с.
15. Основні функції роботи відділів. URL : <http://apk.adm-pl.gov.ua/storinka/osnovni-funktsiyi-roboti-viddiliv> (дата звернення: 15.11.2018).
16. Пальчук В. Особливості розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг в Україні. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 9. С. 36-45. URL : <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2017/9.pdf>.
17. Подключить 8000 сел и 6 млн человек стоит 6 млрд грн - Укртелеком. URL : http://broadcast.net.ua/show/Infrastruktura/7779-podkljuchit_8000_sel_i_6 mln_chelovek_stoit_6 mlrd_grn_-_ukrtelekom_15.05.2018 (дата звернення: 27.08.2018).
18. Положення про Відділ - Центр надання адміністративних послуг Гадяцької районної державної адміністрації. URL : http://gadyach.adm-pl.gov.ua/sites/gadyach.adm-pl.gov.ua/files/upload/polozhennya_viddil_-_centr_zi_zminami_nove.pdf (дата звернення: 27.08.2018).
19. Про адміністративні послуги : Закон України від 6.09.2012 № 5203-VI (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
20. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII (із змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19>.
21. Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища : Закон України від 09.02.2017 № 1848-VIII (зі змінами). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>.
22. Програма U-LEAD. URL : <https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead>. (дата звернення: 28.08.2018).
23. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. URL : http://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000052/52486.pdf (дата звернення: 27.08.2018).
24. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент) : монографія / [М. Й. Малік, М. Ф. Кропивко, О. Г. Булавка та ін.] ; за ред. М. Й. Маліка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 640 с.
25. Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249809542> (дата звернення: 27.08.2018).
26. Шпичак О. М., Свиноус І. В. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами - витрати, ціни, ефективність: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2008. 300 с.
27. Agroportex.Bio. URL : <https://agroportex.bio/> (дата звернення: 29.08.2018).
28. AV LIHT. URL : <http://www.avliht.com/uk/content/6-fizichnim-osobam> (дата звернення: 29.10.2018).
29. HoReCa в допомогу: новий шлях для плодоовочної продукції. URL : <http://agroportal.ua/news/ukraina/horeca-v-pomoshch-noviy-put-dlya-plodoovoshchnoi-produktsii/> (дата звернення: 28.08.2018).
30. Tradomatic. URL : <https://tradicomatic.io/> (дата звернення: 22.11.2018).
8. Zbarska, A.V. & Lypoviak-Mielkozorova, A.I. (2010). *Rozvytok dribnotovarnoho sektora u silskykh poselenniakh Ukrainy: monografiia [Development of small-scale sector in rural settlements of Ukraine: monograph]*. Kyiv: [b.v.] [In Ukrainian].
9. Zbarskyi, V.K. & Lypoviak-Mielkozorova, A.I. (2011). *Osobyisti selianski gospodarstva - osnova formuvannia maloho pidpriemnytstva na seli [Personal peasant farms are the basis for the formation of small business in the countryside]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
10. Zuby na polychku: u 99% vypadkiv fermeru dovedetsia platyty, shchob potrapyty na polychku supermarketu [Teeth on the shelves: in 99% of cases, the farmer will have to pay to get on the store supermarket]. (2018). Retrieved from: <https://agroday.com.ua/2018/10/26/u-99-vypadkiv-fermeru-dovedetsya-platetyty-shchob-potrapyty-na-polychku-supermarketu> [In Ukrainian].
11. Kropyvko, M.F. & Kovalova, O.V. (2018). *Sutnist klastera yak novitnoi merezhevoi orhanizatsii spilnoi diialnosti v ahro-promyslovomu vyrobnytstvi [The essence of the cluster as the latest network organization of joint activities in agro-industrial production]*. *Ekonomika APK*, 6, pp. 18-30 [In Ukrainian].
12. Malynove vino: chastyna vrozhayu remontantnoi malyny zalyshytsia "v poliakh" [Raspberry wine: part of the harvest of repairing raspberries will remain "in the fields"]. (2018). Retrieved from: <https://agroday.com.ua/2018/07/19/zibraty-chy-ne-zibraty-chastyna-vrozhayu-remontantnyh-sortiv-malyny-zalyshytsya-ne-prybranoyu> [In Ukrainian].
13. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2012). *Formy hospodariuvannia v silskomu gospodarstvi Ukrainy (rezultaty, problemy, vyrishennia) [Forms of management in agriculture of Ukraine (results, problems, solutions)]*. *Ekonomika APK*, 1, pp. 13-23 [In Ukrainian].
14. *Metodychni rekomendatsii z pytan stvorennia tsestriv nadannia administratyvnykh posluh (TsNAP) v obiednanykh terytorialnykh hromadakh (OTH) ta zabezpechennia yikh efektyvnoi roboty: metodychni rekomendatsii [Methodical recommendations on creation of centers for the provision of administrative services (CPAS) in the united territorial communities (UTC) and ensuring their effective work: methodical recommendations]*. (2016). Dnipro: Department ekonomichnoho rozvytku [In Ukrainian].
15. *Osnovni funktsii roboty viddiliv [Main functions of the departments]*. Retrieved from: <http://apk.adm-pl.gov.ua/storinka/osnovni-funktsiyi-roboti-viddiliv> [In Ukrainian].
16. Palchuk, V. (2017). *Osoblyvosti rozvytku merezhi tsestriv nadannia administratyvnykh posluh v Ukraini [Features of the development of a network of centres for the provision of administrative services in Ukraine]*. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, 9, pp. 36-45. Retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2017/9.pdf> [In Ukrainian].
17. Podkluchyt 8000 sel y 6 mln chelovek stoyt 6 mlrd hrn - Ukrtelekom [Connect 8000 villages and 6 million people worth 6 billion UAH - Ukrtelecom]. (2018). Retrieved from: http://broadcast.net.ua/show/Infrastruktura/7779-podkljuchit_8000_sel_i_6 mln_chelovek_stoit_6 mlrd_grn_-_ukrtelekom_15.05.2018 [In Russian].
18. *Polozhennia pro Viddil - Tsentr nadannia administratyvnykh posluh Hadiatskoi raionnoi derzhavnoi administratsii [Provision on the Division - Center for Administrative Services of the Gadyatsky District State Administration]*. (n.d.) Retrieved from: http://gadyach.adm-pl.gov.ua/sites/gadyach.adm-pl.gov.ua/files/upload/polozhennya_viddil_-_centr_zi_zminami_nove.pdf [In Ukrainian].
19. *Pro administratyvni posluhy : Zakon Ukrainy vid 6.09.2012 № 5203-VI (zi zminamy) [On administrative services: Law of Ukraine dated 6.09.2012, No. 5203-VI (as amended)]*. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> [In Ukrainian].
20. *Pro derzhavnyi kontrol za dotrymannyam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, zdorovia ta blahopoluchchia tvaryn : Zakon Ukrainy vid 18.05.2017 № 2042-VIII (iz zminamy) [On state control over compliance with legislation on food products, feed, animal by-products, animal health and welfare: Law of Ukraine dated 18.05.2017, No. 2042-VIII (as amended)]*. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19> [In Ukrainian].

21. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo statusu starosty sela, selyshcha : Zakon Ukrainy vid 09.02.2017 № 1848-VIII (zi zminamy) [On amendments to some laws of Ukraine on a status of praepostor of a village: Law of Ukraine dated 09.02.2017, No. 1848-VIII (as amended)]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1848-19> [In Ukrainian].
22. Prohrama U-LEAD [U-LEAD program]. (n.d.). Retrieved from: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead> [In Ukrainian].
23. Reformuvannia systemy upravlinnia u sferi sotsialnoi polityky v ramkakh detsentralizatsii vlady ta reformy mistsevoho samovriaduvannia [Reforming of the management system in the field of social policy in framework of decentralization of power and local self-government reform]. (n.d.). Retrieved from: http://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000052/52486.pdf [In Ukrainian].
24. Malik, M.Y., Kropivko, M.F., Bulavka, O.H., et al. (2012). *Sotsialno-ekonomichni zasady rozvytku silskykh terytorii (ekonomika, pidpriemnytstvo i menedzhment) : monohrafiia [Socio-economic principles of rural development (economy, entrepreneurship and management): monograph.]* M.Y. Malik (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
25. Uriadovyi portal [Government portal]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249809542> [In Ukrainian].
26. Shpychak, O.M. & Svytnous, I.V. (2008). *Realizatsiia produktsii osobystymy selianskymy hospodarstvamy - vytraty, tsyny, efektyvnist: monohrafiia [Realization of products by private peasant farms - costs, prices, efficiency: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
27. Agroportex.Bio. Retrieved from: <https://agroportex.bio> [In Ukrainian].
28. AV LIHT. Retrieved from: <http://www.avliht.com/uk/content/6-fizichnim-osobam> [In Ukrainian].
29. HoReCa v pomoshch: novyi put dlia plodoovoshchnoi produktsyy [HoReCa to help: a new way for fruit and vegetable production]. (n.d.). Retrieved from: <http://agroportal.ua/news/ukraina/horeca-v-pomoshch-novyi-put-dlya-plodoovoshchnoi-produktsii> [In Russian].
30. Tradomatic. Retrieved from: <https://tradomatic.io> [In Ukrainian].

Didenko N.I. Information resources in the providing sales of small-scale production

The purpose of the article is to substantiate possibility of supporting small-scale producers through the use of information technologies to ensure sales of manufactured products.

Research methodology. General scientific methods were applied. The theoretical and methodological basis for the study of information resource formation has become the dialectical method and Ukrainian scientists' works. In the research process the following scientific methods have been used: economic and statistical for determining the dynamics of households' share of production and its productivity; monographic survey of information sites; comparative analysis for systemizing available theoretical material and practical experience for using information technologies in Ukraine and abroad; abstract-logical for theoretical generalizations and formulation of conclusions.

Research results. The structure of total resources of rural households, households' share of production in the gross output structure, as well as productivity of households' manufacture were investigated. The necessity of support for small-scale farms was substantiated by a probable risk of reducing their production and lower income level of rural population compared with urban residents. Formation process of the Centres for Provision of Administrative Services (CPAS) in Ukraine were studied. Conceptual thesis for the CPAS creation of the united territorial communities (UTC) as an integrated office were supported and supplemented. Expediency of using their network for formation of necessary small-scale database manufacturers was indicated. Structure of information sites and position about the department were analysed. It was revealed that they could serve as a basis for information resources in the process of infrastructure forming in order to support small businesses, providing sales of small-scale producers.

Elements of scientific novelty. Use of information network of the CPAS for information base formation, which will contain proposals concerning the existing agricultural products of small-scale producers, certain types of seasonal work and contact information were proposed. Also, this network can be used to form cluster structures. Upon the creation of an information base, it was proposed to involve Heads of UTC.

Practical significance. Necessity for orientation of government and local self-government authorities on practical actions for creating an information base was determined. It will provide engagement of small-scale producers in the organized market and assistance to unemployed in job search. Tabl.: 3. Refs.: 30.

Keywords: information technologies; information network; centre for providing administrative services; united territorial communities; state administrations; small-scale production; private peasant households; private households.

Didenko Nadiia Ivanivna - research fellow of the department of pricing and agrarian market, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: nididenko@ukr.net

Диденко Н.И. Информационные ресурсы в обеспечении реализации продукции мелкотоварного производства

Цель статьи - обосновать возможность поддержки мелких товаропроизводителей путем использования информационных технологий для обеспечения реализации произведенной продукции.

Методика исследования. Применялись общенаучные методы. Теоретико-методологической основой изучения формирования информационных ресурсов стал диалектический метод, труды украинских ученых. В процессе исследования использовались такие методы: экономико-статистические - определение динамики доли продукции хозяйств населения и продуктивности производства, монографическое обследование информационных сайтов; сравнительного анализа (для систематизации имеющегося теоретического материала и практического опыта использования информационных технологий в Украине и за ее пределами); абстрактно-логический (теоретические обобщения и формулирования выводов).

Результаты исследования. Исследована структура совокупных ресурсов сельских домохозяйств, доля продукции хозяйств населения в структуре валовой продукции, а также продуктивность производства в хозяйствах населения. Обоснована необходимость поддержки мелкотоварных хозяйств через вероятный риск сокращения ими производства и низкий уровень доходов сельского населения по сравнению с жителями городов. Изучен процесс становления центров предоставления административных услуг (ЦПАУ) в Украине. Поддержаны и дополнены концептуальные положения создания ЦПАУ объединенных территориальных общин (ОТО) как интегрированного офиса. Отмечена целесообразность использования их сети для формирования необходимой мелкотоварным производителям базы данных. Проанализирована структура информационных сайтов отдельных областных и районных администраций. Выяснено, что они могут служить основой информационных ресурсов в процессе формирования инфраструктуры поддержки малого предпринимательства, обеспечения реализации продукции мелких товаропроизводителей.

Элементы научной новизны. Предложено использование информационной сети центров предоставления административных услуг для формирования информационной базы, содержащей предложения относительно имеющейся сельскохозяйственной продукции мелких товаропроизводителей, определенных видов сезонных работ, контактную информацию. Указанная сеть может использоваться и для формирования кластерных структур. К созданию информационной базы предложено привлекать старост объединенных территориальных общин.

Практическая значимость. Определена необходимость ориентации сотрудников органов государственной власти и местного самоуправления на практические действия по созданию информационной базы, которая обеспечит привлечение мелкотоварных производителей к организованному рынку, окажет помощь безработным в трудоустройстве. Табл.: 3. Библиогр.: 30.

Ключевые слова: информационные технологии; информационная сеть; центр предоставления административных услуг; объединенные территориальные общины; государственные администрации; мелкотоварное производство; личные крестьянские хозяйства; хозяйства населения.

Диденко Надежда Ивановна - научный сотрудник отдела ценообразования и аграрного рынка, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)
E-mail: nididenko@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 06.09.2018 р.

Фахове рецензування: 29.12.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Діденко Н. І. Інформаційні ресурси у забезпеченні реалізації продукції дрібнотоварного виробництва. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 56 – 69.

* * *

Новини АПК

В Україні збільшилися продуктивність корів та виробництво молока екстра і вищого ґатунків

В Україні за 11 місяців 2018 р. середній надій на корову в сільськогосподарських підприємствах становив 5595 кг молока на корову, що на 0,7% більше порівняно з відповідним періодом минулого року, коли середній надій складав 5555 кг молока на корову. Таке збільшення відбулося за рахунок покращення технологій виробництва молока та якісних показників стада молочних корів у сільськогосподарських підприємствах.

Крім того, збільшилося надходження на переробні підприємства якісної молочної сировини від сільськогосподарських підприємств на 1%, що зумовлює підвищення економічної ефективності виробництва молока. Так, за 9 місяців аналізованого року виробництво молока екстра ґатунку збільшилося на 33,8%, а вищого ґатунку - на 7,8%.

Загалом, за січень-листопад 2018 р. господарствами всіх форм власності вироблено 9457,2 тис. т молока, що на 1,9 % менше, ніж за аналогічний період попереднього року (9637,6 тис. т молока у 2017 р.).

Прес-служба Мінагрополітики